

Ciało i dusza narodu. Wątki volkistowskie we wczesnej polskiej myśli narodowo-demokratycznej (1895-1918)

Popularnonaukowe streszczenie projektu

Pod koniec XIX wieku w podzielonej rozbiorami Polsce rozpoczęły działalność Liga Narodowa i Stronnictwo Demokratyczno-Narodowe. Ugrupowania te dały początek nowemu typowi nacjonalizmu, który zaproponował zupełnie nowe rozumienie pojęcia narodu. W moim projekcie chcę się skupić na tym, jak w publicystyce tworzonej przez polski ruch narodowo-demokratyczny naród zaczął być utożsamiany z ludem ujmowanym jako wspólnota biologiczna (wspólnota krwi), a do jego opisu zaczęto stosować metafory typowe dla ideologii volkistowskiej. W ideologii tej (jak ją definiował George Mosse, piszący o organizacjach poprzedzających pojawienie się ruchu narodowo-socjalistycznego w Niemczech) biologizmie rozumiane ciało ludu/narodu jest traktowane jako miejsce, w którym objawia się dusza narodowa. W ramach tej ideologii polskość ziemi i jej mieszkańców zaczęła być potwierdzana za pomocą kategorii etnokułturowych. Hipotezę o volkistowskim charakterze wątków, pojęć i metafor obecnych w myśli polskiego ruchu narodowo-demokratycznego będę testować na podstawie analizy materiału źródłowego - prasy narodowo-demokratycznej kierowanej do ludu, do inteligencji i do kobiet oraz na podstawie pism czołowych przedstawicieli ruchu, takich jak Roman Dmowski, Jan Popławski, Zygmunt Balicki. Spróbuję odpowiedzieć na pytanie, jak to się stało, że pojęcie narodu nabrało w ramach analizowanego ruchu volkistowskich konotacji, w jakich okolicznościach społeczno-politycznych doszło do takiego uformowania tego pojęcia, z jakich tradycji myślowych czerpali myśliciele ruchu narodowo-demokratycznego oraz co konkretnie składało się na te volkistowskie wyobrażenia. Problematykę tę przedstawię w szerszym kontekście środkowoeuropejskim i na tle dostępnych analiz ideologii volkistowskiej i *völkische Bewegung* w Drugiej Rzeszy Niemieckiej.

Dyskusja nad dziedzictwem nacjonalizmu pozostaje wciąż aktualna. Pytania o to, jak należy rozumieć polską tożsamość wciąż pojawiają się w życiu publicznym, a udzielane odpowiedzi stają się podstawą do włączania albo wykluczania ludzi jako Polaków albo nie-Polaków. Dlatego tak ważne jest wyjaśnienie genezy głównych pojęć stosowanych przez ideologów ruchu narodowo-demokratycznego. Skupienie się na kwestii cielesności narodu, na praktyce ujmowania go jako zjawiska, które ma się wyrażać przez konkretne ludzkie ciała i w powiązaniu z konkretnym miejscem na Ziemi, jest jednak rzadko spotykaną praktyką w refleksji historycznej. Podejście do tematu od tej właśnie strony przyczyni się do rozwinięcia refleksji poświęconej historii polskiego ruchu narodowo-demokratycznego, a także wypełni lukę w archiwum historii idei, antropologii i nauk o kulturze, dodając do nich wątki nieporuszone do tej pory w sposób wystarczająco szczegółowy. Tym samym w nowym świetle zostanie przedstawiona kwestia kształtowania się polskiej tożsamości i wykuwania polskiej niepodległości w latach 1895-1918.